

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД КАРИЕРНОТО КОНСУЛТИРАНЕ В УСЛОВИЯТА НА СОЦИАЛНИ ПРОМЕНИ

Маргарита Бакрачева*, Виктория Недева

Значението на кариерното консултиране става все по-силно в динамичния и силно конкурентен социален контекст. Икономическите и социалните промени от своя страна внасят нова специфика в процеса на изграждане и поддържане на професионална идентичност. Основните измерения на тези промени са разгледани както в глобален план, така и конкретно за България. На тази основа са изведени предложения за промени в отговор на социалните условия както на ниво образователна система, така и в частност към кариерните консултанти. Специално внимание е отделено на необходимостта от замяна на рамката в кариерното консултиране с насочване на кариерния избор в посока повишаване на субективното психично благополучие. Общата цел е кариерното и професионалното консултиране да допринесат максимално за постигането и поддържането на гъвкава и адаптивна професионална идентичност и високи нива на субективно психично благополучие.

През последните десетилетия започват кардинални промени в традиционния професионален свят поради повишаване на необходимостта от адаптивност към изискванията на сложната и динамична икономическа и социална среда (Reilly 1998). И организациите, и пазарът на труда като цяло търсят *гъвкавост по отношение на мястото, времето, функциите* или с други думи — пътуване и работа от дома, отворено работно

* Н.с. I ст. д-р Маргарита Стефанова-Бакрачева — Институт по психология при БАН.
Адрес за контакти: sofconsult@abv.bg

време, разширяване и обогатяване на компетенциите и вариации в плащането (според постигнати цели и критерии). Това води до разчупване на традиционния възглед за стандартна стабилна кариера в рамките на една организация, с йерархично израстване и постоянен трудов договор. Тези промени дават основание за въвеждане на термина „кариера без граници“ и променлива кариера (Arthur & Rousseau 1996).

Имайки предвид силната връзка между кариерното развитие и идентичността (Bausmeister & Muraven 1996), се поставя въпросът дали гъвкавостта и промените не създават препятствия пред изграждането на идентичността, която се нуждае от стабилна среда, в която се правят изборите. В концепцията на Ериксън стабилността и непрекъснатостта са основна предпоставка за успешното изграждане на идентичността (Ериксън 1996). За да се преодолее конфликтът, свързан с променящите се изисквания на средата, трябва да бъде стимулирана основната функция на идентичността — адаптивност към конкретните социални условия. Следователно, ролята на кариерно консултиране трябва да бъде съобразена с новите условия.

Можем да изведем едно ново определение за кариерното консултиране, което отразява нуждите в съвременния свят: *Приоритет на кариерното консултиране става повишаването на гъвкавостта и адаптивността на професионалната идентичност, а не търсенето на стабилност и сигурност, което е отговор както на личната потребност от сигурност, така и на изискванията на пазара на труда. Новият тип консултиране има за цел хората да възприемат сигурността като базирана на уменията им да се приспособяват и адаптират към промените като личностен капацитет или сила на Аз-а. Новите подходи в консултирането са разработени на принципа на преоткриване и обогатяване на идентичността посредством осмисляне и информирано сравнение с възможностите, предоставяни от средата.*

Амундсън описва серия тенденции, които се наблюдават в съвременния трудов свят. Те са следствие от глобализацията и създаването на нови технологии, които водят до бързо развитие на обществото и икономиката. Според автора тези процеси са предпоставка за промени и в сферата на кариерното консултиране (Amundson 2006). Ние сме разгледали посочените тенденции, като сме очертали специфичните им изражения за България. На тази база за всяка от категориите сме отправили предложения на общо ниво към образователната система като цяло и в частност към кариерните консултанти.

Посочените промени на пазара на труда оказват влияние върху заетостта на всички равнища. В рамките на кариерното консултиране се наблюдава увеличаване на сложността на случаите на клиентите, все повече стават бариерите при тях, а съпротивата им към промяна нараства. Увеличава се разнообразието на търсените услуги. На кариерните консултанти често се налага да работят с хора, които са „изпратени“ за консултиране от своите близки, работодатели и др. Следователно, освен посочените конкретни препоръки към кариерните